

Tízparancsolat

Lekció: Jn. 8.31-47
Textus: 2Móz. 20.16

2008. febr. 24.
Gazdagrét

Hazug beszéd a mindennapjainkban

Másodszor foglalkozunk a kilencedik parancsolattal. Először a parancsolatnak a nyilvános életben való jelentőségéről szoltam, ma pedig a mindennapi beszédünket helyezzük Isten törvényének a világhosszába. Mindenek előtt a korábban elhangzottakat szükséges röviden összefoglalnunk.

A „*Ne tanúskodj hamisan felebarátod ellen!*” eredeti összefüggése a bíraskodás. Ez az a helyzet, amelyben a legvilágosabban megmutatkozik az igazmondás ill. a hazugság tétje. A tanú szerepe a bírói eljárásban hasonló jelentőséggel bírt az ókorban, mint napjainkban. Hatalmába kerül a másik ember, annak jó hírneve, vagyona, szabadsága, de – az akkori világban – akár az élete is. Éppen ezért Isten népének, Izraelnek a törvénye szigorúan szabályozta, hogy csak két vagy három tanú egybefüggő vallomása fogadható el, valamint azt is, hogy milyen büntetés jár a hamis tanúzásért.

Azt is láttuk, hogy a parancsolat érvényessége nem korlátozódik kizárólag a bíraskodásra, hanem mindennemű hazugságot magában foglal. Az igaz, őszinte és megbízható beszéd egy társadalom közösségi életének alapjai közé tartozik. Ahol a szavak nem azt jelentik, amit valójában jelentenek, mai kifejezéssel élve ahol kommunikáció és manipuláció zajlik nyílt és őszinte beszéd helyett, ott a társadalmi együttélés alapjai rendülnek meg. Minden közösség jóléte, egészsége az igaz beszéden, a valóságnak megfelelő szavakon múlik. Ennek súlyos igazságát éljük meg a mai magyar társadalomban.

Mindezzel együtt azt is érzékeljük, hogy a hamis tanúság, a hazugság minden formája nem pusztán egyéni, hanem közösségi bűn. Nemcsak azért óvja népét Isten, mert önmagában rossz, ha valaki a valóságot elferdíti, hanem azért, mert ezzel a másik ember kárára van. „*Ne tanúskodj hamisan felebarátod ellen!*” A hazugságban azt kell látnunk, amit az a másik emberrel tesz, amit rombol a közösség életében. Fontos, hogy úgy halljuk meg a kilencedik parancsolatot, mint ami a másik ember védelmében szólal meg. A hazugság nem valami önmagában való morális rossz, hanem a másik ember megrontása, megkárosítása. Éppen ezért, a Bibliai logikája szerint, abban senki sem találhat magának felmentést, hogy az ő értékrendje szerint a hazugság nem rossz, sőt, hasznos eszköz céljai eléréséhez. Isten szava újra és újra rámutat nekünk a másik emberre, a felebarátra, szomszédra, ismerősre. A másik embert, az ő méltóságát, becsületét, jólétét állítja elénk akkor, amikor elítéli a hazugságot. Lássuk hát a hamis tanúság gyakori helyzeteit, módjait, a mögötte meghúzódó indítékokat, valamint azt, hogy mire hív ebben a parancsolatban Isten bennünket, az ő missziói népét, azt a közösséget, amelyet saját nevének dicséretére formált, akik Jézus Krisztus tanúi vagyunk a világban!

I. A szó, mint átok

Az ószövetségi bölcsesség irodalom gyakran beszél arról, hogy a kimondott szó hordozhat áldást, és átkot. Lehet építő, gyógyító, megtisztító, felüdítő, és tud rombolni, ölni, pusztítani, bemocskolni. A hamis tanúság, a hazugság ilyen értelemben átkot jelent. A másik embert rombolja, pusztítja a hazugság. A szó, a beszéd arra hívatott, hogy a valóságot közvetítse, az igazság eszköze legyen. A hazugság eltorzítja a valóságot, elnyomja a másik embert. És hogy mi áll annak háttérben, hogy egy bizonyos helyzetben szavaink igazságot vagy hazugságot, áldást vagy átkot közvetítenek? Pál apostol sorai az ún. Szeretet Himnuszából leleplezik ezt: „*[A szeretet] nem örül a hamisságnak, de együtt örül az igazsággal.*” (1Kor. 13. 6) A végső indíték itt keresendő: a szeretet nem hazudik a másik ember kárára, de még a maga kára árán is vállalja, keresi, vágyja az igazságot. A szeretet szava, beszéde épít, az önzésé rombol.

A hazugságok legegységesebbé válófajai, amikor az ember teljesen tisztában van azzal, amit tesz. Amikor saját érdekünket az igazság fölé helyezzük, ill. a másik ember jó hírneve, vagyona, haszna, egészsége látja kárát annak, ahogy mi a saját érdekünkhöz ragaszkodunk. Ebben az esetben az ember nem akar direkt rosszat annak, akinek vagy akiről hamis bizonyosságot tesz, de saját haszna, érdeke erősebb és fontosabb neki, mint a másik. Számptalanul vannak, akiknek a legtermészetesebb az, hogy ha önmagukról, esetleg közeli családtagjukról van szó, ha kell, feláldozzák a másik ember érdekét. Van

azonban, amikor nem a saját érdek, hanem a másik iránti gyűlölet, esetleg bosszú munkál a háttérben. Irigység, versengés, versenyhelyzet, mind-mind elvezethetnek oda, hogy valaki tudatosan ártani akar a másiknak, tudatosan akarja tönkretenni a másik üzletét, munkáját, jó hírnevét. Sokszor nagyon kifinomultan tesszük ezt. „Én nem tudom, de azt hallottam...” kezdetű mondatokat alkalmazva még magunkat is meggyőzhetjük arról, hogy szinte ártatlanok vagyunk. De közben nagyon jó tudjuk, neheztelünk az illetőre, és látszólagosan véletlenszerű elszólásaink mögött a tudatos ártás szándéka bújkál meg.

Mégis, azt kell mondanunk, hogy a legtöbb, a másik ember jó hírét, becsületét, érdekét romboló szó úgy hagyja el szánkat, hogy nem vagyunk tudatában annak, amit cselekszünk. Ennek két oka is van: az egyik, hogy, amint Jézus mondja a felolvasott szakaszban, „*aki bűnt cselekszik, az a bűn szolgája.*” (Jn. 8. 34) Ez a jelen összefüggésében arra mutat rá, hogy a hazugságban való megmaradás érzéketlenné tesz az igazsággal szemben. Az igazság iránti érzékenységet elnyomja, lerombolja az a szenvedélyes indulat, ami a hazugságot motiválta (akár saját érdek, akár a gyűlölet, a bosszú, vagy éppen a félelem, esetleg az irigység...). A hazugság felülkerekedik a hazug emberen, körbeveszi, behálózza, gúzsba köti. Egyrészt azzal, hogy az egyik hazugságot törvényszerűen követi a másik, másrészt úgy, hogy elveszi józan ítélőképességét. Egyre többet hazudik, mond rosszat a másokról, és mindezt azért teszi, hogy igazolja magát, felmentse magát – éppen korábbi hazugságai súlya alól. Ezen a ponton bezáródik az ördögi kör: az ember saját bűne, hamissága csapdájába került. Észre sem veszi már, milyen erőknél kiszolgáltatva éli az életét. „*Aki bűnt cselekszik, az a bűn szolgája*” – nevezi néven ezt a helyzetet Jézus.

Egy másik oka annak, hogy sokszor úgy rontjuk a másik hírnevét, hogy nem tudjuk, mit cselekszünk, a rágalmazás, a pletyka mindennapi és elfogadott volta. Rosszat mondani egy harmadik, nem jelen lévő személyről, egészen mindennapi. Hallani egy hírt valakiről, és látszólag ártatlanul továbbmondani, továbbfecsegni, nem tűnik súlyos dolognak. Észre sem vesszük, olyannyira a vérünkkel vált. Mennyi hiábavaló megjegyzés, vagy akár csak gesztus, amikor valakinek a neve felmerül, akit nem kedvelünk, és mindez olyan semmisnek tűnik. Úgy terjesztjük a hiábavalóságot, hogy észre sem vesszük. Szokássá, habitussá válhat. Közben pedig olyan, mint a futótűz. Elindul, és egyre nagyobbá, pusztítóbbá lesz. Hányszor és hányszor mondtam rosszat valakiről, hamis tanúságot téve ezzel róla egy mindennapi helyzetben, és fel sem fogtam, milyen romboló mindez. Mert az a szó, amit kimondtam, önálló életre kelt. Amikor esetleg később elém jön, hogy milyen hiábavaló, üres, felesleges, káros volt a beszédem, nem tudok már mit tenni. A szavak szárnyra keltek, és utaznak. Elvégzik munkájukat abban, akinek mondtam, majd ki tudja, hogyan él tovább a rontó, pusztító, átkot hozó hatalmuk. Egy zsidó bölcselő szerint a rágalmazás három embert öl meg: akit rágalmaztak, a rágalmazót, és akit terjeszti a hallott rágalmazást. Mérget, feszültséget, haragot, féltékenységet, irigységet keltenek szavaink, amelyek ártanak másnak, és ártanak nekünk is.

A pletyka ráadásul önálló intézménnyé, üzletté is válik. Pletyka lapok, internetes oldalak, fórumok épülnek az embernek erre a pusztító tulajdonságára, készségére. Keresztyén körökben a „csak hogy tudd és imádkozz érte” fedőnévvel terjesztjük a pletykát, a rossz hírt, amely – még ha valós is – nem arra van, hogy továbbadjuk. Meglepően igazak Kálvin János idevágó szavai: „*Csodálatos, hogy az ember e tekintetben lépten-nyomon mily nagy bátorsággal vétkezik. Hisz alig-alig találunk olyan embert, ki ebben a betegségben szemmel láthatólag ne szenvedne, annyira édes méreg van és gyönyörűség abban, ha mások hibáit kikutathatjuk, hogy alkalmas mentségünkiül szolgál, ha azt mondhatjuk, hogy nem hazudtunk.*” (Kálvin János, Institutio, I. 392.) „Annyi édes méreg és gyönyörűség...” Miért olyan édes a rágalmazás, a rosszat mondás számunkra? Miért ragad ilyen édes gyönyörűségként hozzánk ez a halálos és pusztító méreg? Három dolgot szeretnék néven nevezni, ami a rágalmazás, a rossz hír keltése mögött áll.

Az első, egészen nyilvánvalóan, a kíváncsiság. Nem terjedne futótűzként a rágalmazás, ha nem lennénk olyan készségesek befogadni és továbbadni. De az információ egyfajta hatalom. Ha valakiről rosszat tudunk, úgy érezhetjük, felébe kerültünk. Azonnal idekapcsolódik a második motiváció: az önigazolás kényszere. Ha embereket megszólunk, kibeszélünk, kitergetjük a szennyesüket, „lehtëztük” őket a magunk szintjére, sőt, más esetekben feléjük emelkedtünk. Miközben csámcsogunk mások vélt vagy való gyengeségén, kudarcán, hibáján vagy rossz tulajdonságán, azt a hamis képzetet keltjük magunkban, hogy mi rendben vagyunk. Az önigazolás nyomorúságos kényszere áll sok felesleges és

átkot hozó beszéd mögött. Harmadszor, mivel az előzőek miatt a rágalmazás széles körben elterjed, egy-egy hír egy-egy közösséget hosszabb ideig is meghatározhat, a kibeszélésbe és továbbadásba bekapcsolódva egy közösségbe is bekapcsolodom. Igaz, a Biblia ezt a hazugok, hamis emberek, vérszomjasok közösségének nevezné, de természetesen mi ezt észre sem vesszük. Csak egyszerűen jó odatartozni végre a többiekhez, és sajnos gyakori, hogy valaki ebben találja meg végre a kapcsolódás nagy lehetőségét. Szállítja a híreket, fontosnak tűnik, és úgy érzi, végre megvan a közös nevező. Közösen szidni valakit, közösen – álszent módon – sopánkodni valaki felett – milyen nyomorúságos közösséget teremt ez, és mégis, milyen erővel szomjazzuk sokszor még ezt is! Édes gyönyörúsége van a halálos méregnek, és ezen édes gyönyörúséget a mindig újra vágyó, a magunkat igazolni akaró, és a másokhoz minden áron tartozni akaró gonosz szívünk szomjazza. Ez a szív az, amelyből elindulnak és életre kelnek azok a szavak, az a beszéd, amely pusztulást és átkot szór szét embertársaink között.

Engedjük, hogy Isten Lelke mindannyiunkat megítéljen ezen a területen. Leleplezze le romlott szívünket, leplezze le hiábavaló beszédünket. Ahhoz, hogy a szó, mint áldás jelenjen meg életünkben, először ismerjük el Isten Igéjének diagnózisát. A változás, a szabadulás annak elismerésével indul, hogy a hiábavaló, hazug beszéd szolgálói lettünk, és szükségünk van Isten szabadítására.

II. A szó, mint áldás

Ha el is ismerjük Isten igazságát önmagunkkal szemben, azaz tudjuk, hogy mennyi hiábavaló hazugság van az életünkben, hogyan várjunk változást? Hogyan higgyük el, hogy megváltozhatunk? Jakab apostol hívja fel a figyelmet arra, hogy „*ha valaki beszédében nem vétkezik, az tökéletes ember, meg tudja fékezni az egész testét.*” (Jk. 3.2) Érezzük Jakab szavainak az igazságát. Ha nem beszélünk hiábavalóságokat, ha nem kell a másikról rosszat mondanunk, ha nem vagyunk már kényszer alatt, hogy pletykáljunk, hazudjunk, valóban szabadok vagyunk. Érezzük, ha beszédünk tiszta, ha nem átkot, hanem áldást hordoz, akkor a bensőnk is az. Mert lehetetlen, hogy megfékezzük a beszédünk, ha nem tisztul meg a szívünk, ha nem szabadul meg a bensőnk. Jézus mondja: „*Mert amivel csordultig van a szív, azt szólja a száj.*” (Mt. 12.34) A nyelv, a beszéd, és ezen belül a hazugság is, amint láttuk, ablak a szívünkbe, ablak énünk legmélyére, ahol döntéseink megszületnek.

Amennyiben szembenéztünk pusztító szavainkkal, majd romlott, nyomorúságos megalégedést kereső szívünkkel, szembe kell néznünk a valóság egy még sokkolóbb szeletével. Azzal, tudniillik, hogy a hazugság, ami pusztít, eredendően és lényegileg sátáni princípium. Abban a vitában, amely Jézus és az őt megkérdőjelezők között zajlik, amelyben rágalmazásként elhangzik, hogy Jézus házasságtörésből született (Jn. 8.41), amely során ellenségeiben már formálódik, hogy Jézust el kell tenni az útból, Isten Fia így szól az ördögre utalva: „*Embergylkos volt kezdettől fogva, és nem állt meg az igazságban, mert nincs benne igazság. Amikor a hazugságot szólja, a magáéból szól, mert hazug, és a hazugság atyja.*” (Jn. 8.44) Jézust, az ő beszédét, ami az igazság, nemhogy befogadni, de még hallani sem bírják. Ellene fordulnak, el akarják veszíteni, és ennek érdekében kezdetét veszi a hazug propaganda. Ebben a helyzetben Jézus rámutat arra, hogy – végeredményben – minden hazugság atyja, forrása, eredője a Sátán, az igazság és az élet ellentéte, aki a rombolás, pusztítás oldalán van. A hazugság nem pusztán morális gyengesség, sőt, még csak nem is a másik ember és a nagyobb közösség megrontása, hanem mindezekkel együtt és mindezeket túl az ördögi princípium, az ördögi lelkület kiárasztása. Szavainkat, szívünket a gonosz szolgálatába engedjük, ha nem menekülünk Jézushoz, aki megtisztíthatja és meggyógyíthatja bensőnkét.

A változást Jézus Krisztus hozza el, amint bűnbánattal hozzá fordulunk, és tudatosan elszakítjuk magunkat a hazugságtól. „*Ha tehát a Fiú megszabadít titeket, valóban szabadok lesztek,*” ígéri mindazoknak, akik bíznak benne. A bűn szolgálatából, a hazugság elvakító, az igazságérzésünket eltorzító hatásától egyedül Jézus tud megszabadítani. Ő tud szabaddá tenni a saját érdeked mindennél előbbre helyezésétől. Ő szabadít meg a bosszú érzéstől és a gyűlölködésből. Ő hív magához, ha úgy érzed, nem fogadnak be egy-egy közösségben, ha nem állsz be a gyalázkodók közé. Ő az, aki felszabadít attól a kényszertől, hogy önmagadat kell igazolnod azáltal, hogy másokat mocskolsz. Jézus az, aki halála révén megszabadít a bűntől és bűntudattól, hogy igazságát öltözzed magadra. Ő az, aki kegyelemmel járja át és lágyítja meg szívedet, hogy ne kelljen folyamatosan rágalmaznod, ócsárolnod a másik embert. Jézus az, aki, amint hozzá jössz most, kiárasztja rád Szentlelkét, az igazság Lelkét, hogy

újra érzékeny légy az igazságra. Ő az, aki által önfegyelmet tudsz gyakorolni, és egy egészen mindennapi és ártatlannak tűnő helyzetben egyszer csak megérzed: neked már nem kell ezen az úton végigmenned.

Erre hívott el bennünket Isten, mint közösséget is. Hogy legyünk az igazmondás, a szeretet, az áldás hordozói ebben a világban. Hogy kezdjük el dicsérni (nem hazug módon!) az embereket. Hogy a szitkozódás helyett mondjunk jót másokról. Amikor rosszat hallunk, fogjuk be a fülünk, vagy ha nyilvánvalóan alaptalan a vád, védjük meg az illetőt. A mindennapi helyzetekben állítsuk meg a mocskolódást, az átkot, és indítsuk útjára a másik embert építő, megbecsülő, üzeneteket, az áldást. Egészen konkrétan tegyük ezt a környezetünkben, a munkahelyünkön, az iskolában, a családjunkban, a gyülekezetben. Gyülekezetünkben és lépünk előre a dicséretben, a bátorításban, a szavakkal való építésben minden pletykával, keserű megjegyzéssel szemben. Legyünk ilyen módon is só és kovász országunkban, és készüljünk arra a jövőre, amire Isten hívott bennünket. Hiszen csak egy megújult és folyamatosan megújuló közösség az, amely meglátja Isten hatalmas cselekedeteit egy megromlott országban. ÁMEN!